

ZPRÁVA O ČINNOSTI PSYCHOLOGICKÉHO ÚSTAVU ČSAV ZA ROK 1987

Úsilí Psychologického ústavu ČSAV bylo v roce 1987 soustředěno především na plnění následujících hlavních úkolů:

- 1) Plnění úkolů SPZV, a to jak v rámci HÚ IX-6-4, který je ústavem koordinován, tak v rámci HÚ IX-10-5, který je koordinován katedrou psychologie FF UK; pracovníci ústavu zde řeší 2 dílčí úkoly a participují na řešení řady dalších, přičemž je nadále rozvíjena spolupráce s dalšími psychologickými (a některými jinými relevantními) pracovišti v ČSSR i spolupráce mezinárodní na základě uzavřených dohod.
- 2) Realizaci a rozpracování upřesněné koncepce vědeckovýzkumné činnosti ústavu, vycházející z aktuálních společenských požadavků a reálných možností jak psychologie jako oboru, tak Psychologického ústavu jako celku.
- 3) Přípravu průběžných oponentur úkolů SPZV a předběžnou přípravu koncepce SPZV na 9. pětiletku ve spolupráci s vědeckým kolegiem pedagogiky a psychologie a některými dalšími psychologickými a společenskovědními pracovišti.
- 4) Přípravu a zajištění průběhu interdisciplinární konference "Interpretační procesy", která se konala 1.-5.6.1987 v Praze za účasti cca 200 pracovníků ústavů ČSAV i dalších pracovišť čs.VVZ.
- 5) Další vytváření lepších kádrových, prostorových a materiálních podmínek pro plnění všech úkolů PsÚ ČSAV, především usilovat o vybudování ústavní laboratoře a získání dalších pro ústav vhodných prostor a zajistit vybavení ústavu kvalitnější reprografickou technikou.

Při rekapitulaci těchto hlavních úkolů lze konstatovat, že úkoly, vytyčené výše pod body 1 - 4, byly splněny, event. že jejich plnění probíhalo průběžně a z hlediska sledovaného časového úseku a možností ústavu bylo učiněno maximum pro jejich úspěšné splnění. Úkoly soustředěné pod bodem 5 splněny nebyly; částečně byl splněn pouze subbod týkající se zajištění

kvalitnější reprografické techniky - v průběhu prvního pololetí 1988 by měl ústav obdržet kopírovací přístroj zn. Rex Rotary. Získání dalších prostor stejně jako vybudování ústavní laboratoře se v hodnoceném období přes značné úsilí vedení ústavu bohužel nepodařilo realizovat, především pro objektivní nedostatek vhodných prostor v ČSAV vůbec. Vedení ústavu proto vstoupilo v jednání ohledně možností spolupráce při event. částečném přizpůsobení a využívání laboratoře s některými partnerskými pracovišti (Pedagogickou fakultou UK, katedrou psychologie FF UK a Fyziologickým ústavem ČSAV). Potenciální participaci na kapacitě některých těchto laboratoří však v žádném případě nelze chápat jako uspokojivé vyřešení dosavadní obtížné situace, což platí i o úsilí o získání dalších vhodných prostor pro PsÚ ČSAV. Výstavba laboratoře a celkové zlepšení prostorových podmínek zůstává proto i pro rok 1988 jedním z hlavních úkolů.

I. Výsledky plnění plánu výzkumných prací

V průběhu roku 1987 pokračoval PsÚ ČSAV v koordinační i řešitelské činnosti, vyplývající z postavení ústavu ve struktuře SPZV na 8. pětiletku. Ústav koordinuje HÚ IX-6-4 SPZV a řeší DÚ č. 4 tohoto HÚ; řešením DÚ č. 2 a 3 se ústav též významně podílí na plnění HÚ IX-10-5, koordinovaném katedrou psychologie FF UK v Praze. V menší míře se pracovníci ústavu podíleli na plnění některých dalších úkolů: jednak úkolu 138073 ZČ SPZV, koordinovaného Fyziologickým ústavem ČSAV, jednak úkolu zaměřeného na problematiku utváření vědomí v antropogenezi, který je koordinován Laboratoří evoluční biologie ČSAV. Kromě toho se ústav podílel i na řešení tzv. komplexních úkolů, a to zvl. úkolu IX-53 a IX-57 a dále i na řešení úkolů Komise pro výzkum otázek míru a odzbrojení ČSAV.

Jak oponentury cílových úkolů za rok 1987, tak publikování výzkumných výsledků ústavu v odborném tisku, v rámci konference "Interpretační procesy" i při některých dalších příležitostech, jakož i příprava průběžných oponentur SPZV jsou dokladem úspěšného plnění stanovených úkolů přes skutečnost, že činnost ústavu byla v hodnoceném období negativně ovlivněna již zmíněným nedostatkem vhodných prostor, neustále se protahujícími obtížemi se zřízením ústavní laboratoře i některými dalšími nedostatky servisního zajištění výzkumné činnosti (reprografické práce, zhotovování obrazové dokumentace a grafů, atd.). Pozitivně je v této souvislosti třeba hodnotit úsilí všech pracovníků ústavu o eliminování těchto nedostatků při plnění úkolů SPZV jakož i zvyšující se využitelnost výsledků vědeckovýzkumné činnosti ústavu v různých oblastech společenské praxe.

V oddělení obecné psychologie bylo zpracováno druhé, doplněné a upravené vydání vysokoškolské učebnice "Základy obecné psychologie" (vyšlo v SPN v roce 1987) autorského kolektivu vedeného J. Linhartem. Pro připravovanou publikaci rady stěžejního směru SPZV byla M. Sedlákovou a J. Kholem zpracována studie "Pojetí faktu v psychologii", analyzující pojetí a vývoj kategorie faktu v psychologii a možnosti jejího chápání v současných

konceptech marxisticko-leninské kognitivní psychologie. J. Kholm byla dále zpracována a odevzdána práce "Rozhodování v každodenní životní a řídicí praxi" (vyšlo v nakl. Svoboda, 1987), jež vychází z poznatků získaných v rámci řešení úkolů SPZV a jež se uplatňuje jako podklad v systému průpravy vyšších řídicích kádrů a při výuce na vysokých školách. Dále byly zpracovány studie Z. Petrželky "K paleopsychologii, psychologii a metodologii interpretace produktu výtvarné činnosti člověka" a "K historii a teorii rozpoznávání a interpretace mimického výrazu emocí", V. Kebzy "Synopsis filozoficko-empirických výzkumných orientací imaginativních aktivit", M. Špačka "Psychologické aspekty teorie překladu", M. Sedlákové "Pojetí semiotických procesů v díle Ch.W. Morrise a G.H. Meada", M. Kučery "Psychoanalýza v díle G. Politzera" a D. Hellera "K problematice obrazu nepřítel", jež byly obhájeny jako cílové úkoly na rok 1987. J. Linhartem byla přednesena sdělení "Kognitivní procesy a tvořivé myšlení" a "Teorie sociálního učení a jeho projevy" na XXI. Interamerickém psychologickém kongresu v Havaně a sdělení "Princip odrazu a modely tvořivého myšlení" na VIII. mezinárodním kongresu logiky, metodologie a filozofie vědy v Moskvě. Několik členů oddělení vystoupilo též s příspěvky na konferenci "Interpretační procesy" a zajišťovalo průběh této konference i organizačně. V rámci řešení subdílčího úkolu IX-6-4/4-1 SPZV postoupily práce na přípravách psychologického výkladového slovníku téměř k definitivnímu soupisu hesel (tvorba hesláře prošla postupně třemi etapami) a ke zpracování textace některých hesel z dějin psychologie, obecné psychologie a ekologické psychologie. Na zpracování Psychologického výkladového slovníku se kromě některých pracovníků oddělení obecné psychologie (zvl. M. Sedlákové) podílí částečně i někteří pracovníci dalších oddělení ústavu. Tři pracovníci oddělení se podíleli na zpracování cca 50stránkové teoretické podkladové studie pro koordinační pracoviště úkolu 138073 ZČ SPZV. Součástí dílčího úkolu IX-6-4/4 je i řešení problematiky uplatnění psychologie v ideologické práci. Řešitelé úkolu iniciovali uspořádání semináře k této problematice, z něhož byl na VŠP ÚV KSČ publikován sborník. Na prezídiu ČSAV byl též uspořádán seminář k problematice úlohy psychologie v ideologické práci s názvem "Psychologie

v třídně rozděleném světě". Materiálům ze semináře bylo věnováno zvláštní číslo časopisu "Čs. psychologie". Pokračovala též činnost profesní skupiny "Psychologové za mír". Pracovníci oddělení se podíleli též na realizaci překladu, revize a supervize dvou významných sovětských psychologických prací: "Malého psychologického slovníku (editoři Jaroševskij - Petrovskij, přeložila M. Sedláková) a práce B.F. Lomova "Metodologické a teoretické problémy psychologie" (překládal kolektiv vedený M. Kučerou). Pracovníky oddělení byla kromě toho publikována řada článků, sdělení, referátů a recenzí v našich i zahraničních vědeckých časopisech a na sympoziích a konferencích.

V oddělení psychologie osobnosti byla rovněž zpracována řada výstupů plnění úkolů SPZV, a to jak v podobě monografií, tak statí, sdělení, referátů, recenzí atd. J. Klavsa a M. Langová připravili ve spolupráci s třetím autorem monografii "Člověk v životních situacích" (Academia, 1987), M. Langová a M. Kodým práci "Psychologie činnosti a osobnosti učitele" (Academia, 1987). J. Kotáskovou byla zpracována a odevzdána do nakl. Academia práce "Socializace a morální vývoj dítěte". Dále byla dokončena práce M. Kodýma, P. Blahuše a L. Hříbkové "K problematice schopností a predikci senzomotorického výkonu" (Academia, 1987). Psychometricky byla ověřena modifikovaná metoda morální orientace mladistvých (J. Kotáskovou ve spolupráci s J. Myškovou a P. Boschkem), která byla přijata n.p. Psychodiagnostické a didaktické testy Bratislava k vydání v příštím roce; má sloužit k diagnostice jednotlivců i kolektivů. Práce V. Blažka "Nástrojová činnost" a M. Langové "Pedagogická situace a osobnost pedagoga" byly obhájeny jako cílové úkoly za rok 1987. V oblasti vývoje osobnosti byly dále zhodnoceny novými metodologickými přístupy (nomotheticko-idiografickými) další socializační antecedenty morálních orientací a sociálně adaptačních procesů u 15letých mladistvých. Dva pracovníci oddělení se též podíleli na zpracování teoretické podkladové studie pro koordinátora úkolu 138073 ZČ SPZV. V rámci výzkumu nástrojové činnosti byla shrnuta teoretická východiska a byla formulována koncepce nástroje; v oblasti sociální aktivity osob-

nosti byl výzkum orientován na učitelskou osobnost ve vztahu k žákům se zvláštním zřetelem k sociální percepci učitelů žáky a jejím deformacím. V oblasti výzkumu schopností byl připraven, realizován a částečně zpracován výzkum týkající se identifikace determinant rozvoje talentu pro výtvarné činnosti. Výsledky longitudinálního výzkumu vlivu školní zralosti na školní úspěšnost byly zpracovány v kandidátské disertační práci J. Nováčkové. Někteří členové oddělení se též podíleli na zpracování Psychologického výkladového slovníku a na překladu a dokončovacích pracích českého vydání již citované práce B.F. Lomova.

V oddělení sociální psychologie byly zpracovány dvě studie kolektivu autorů pod vedením A. Velehradského, shrnující dosavadní výsledky řešení DÚ SPZV IX-10-5/3: jednak práce "Psychologické aspekty řízení sociálních procesů rozvoje mladých pracovníků v rodině a pracovním kolektivu", jednak práce "Řízení sociálních procesů rozvoje mladých pracovníků". Dále byly zpracovány teoreticko-analytické studie k východiskům řešení jednotlivých subdílčích úkolů: A. Velehradský zpracoval studii "Problémy psychologické analýzy sociálních procesů", M. Martinová připravila práci "Změny v současné rodině a jejich působení na osobnost", V. Bokorová zpracovala studii "Dialektika sociální regulace a psychická autoregulace z hlediska sociální psychologie", D. Motlová práci "Vybrané problémy pracovního zařazení ženy", M. Moulisová studii "Změny pracovních hodnot a postojů mladých pracovníků", O. Chaloupka studii "Vzájemné vztahy mezi účastníky společné činnosti z aspektů jejich generačních determinant" a P. Krejčí práci "Psychologické aspekty změn řídicího subjektu v procesu sociálního rozvoje pracovního kolektivu". Jako cílové úkoly za rok 1987 byly obhájeny práce V. Bokorové "Problematika psychické regulace se zřetelem k sociální determinaci" a D. Motlové "Specifické rysy psychiky žen". Dále bylo provedeno dotazníkové šetření a psychologické vyšetření 75 středoškoláků v rámci výzkumu hodnotové orientace a postojů mládeže k otázkám války a míru, modifikace dotazníku J.P. Jensena a jeho aplikace u souboru 800 chlapců a děvčat z Prahy, Středočeského a Jihočeského kraje s perspektivou podstat-

ně rozsáhlejšího dotazníkového šetření. Pracovníci oddělení se též podíleli na činnosti profesní skupiny "Psychologové za mír", na překladu a revizi práce B.F. Lomova a na přípravách Psychologického výkladového slovníku. V průběhu roku 1987 obhájil jeden pracovník kandidátskou práci a byl převeden do kategorie vědeckých pracovníků (P. Krejčí) a jedna kandidátská práce byla v průběhu roku 1987 dokončena (O. Chaloupka). Pracovníci oddělení publikovali četné studie, sdělení a referáty v odborných i populárně-vědeckých časopisech a zúčastnili se několika seminářů, konferencí a sympozií.

Práce oddělení MMET se již tradičně člení na dva hlavní celky: vlastní výzkumnou činnost a zpracování dat výzkumů oddělení obecné psychologie, psychologie osobnosti a sociální psychologie. V rámci vlastní výzkumné činnosti byla připravena a odevzdána do tisku studie k teoreticko-metodologickým otázkám aplikace statistických metod ve společenskovedním výzkumu (bylo recenzováno, vyjde v nakl. Academia v řadě "Studie ČSAV"). V rámci spolupráce s AN SSSR byly zpracovány a odeslány tři studie do sovětského sborníku, který vyjde v r. 1988 v Moskvě; kromě toho byly se sovětskými partnery konzultovány empirické výzkumy a provedeny dvě aplikace na data ze SSSR. V rámci tématu "Modelování struktury schopností", zařazeném do SdÚ IX-10-5/2-2, byl vypracován přehled modelů vhodných pro aplikace na výzkum struktury schopností a na počítači byla implementována sada z těch, které mají význam především pro vývojové aspekty a longitudinální sledování. Byl obhájěn cílový úkol kolektivu pracovníků oddělení "Automatizovaný výběr statistických metod analýzy psychologických dat - STROM". V rámci zajišťování zpracování výzkumných dat ostatních oddělení ústavu byla provedena analýza dat a konzultační činnost pro práce J. Khola, P. Krejčího, L. Hříbkové, J. Nováčkové, M. Sedlákové, M. Martinkové, M. Moulisové; byla též rozvíjena externí spolupráce a částečně zajišťována i tvorba výzkumné dokumentace (zvl. tvorba grafů). Pokračovala též programátorská činnost, práce na systému STROM, servis databázového systému Čs. psychologické společnosti a pravidelné semináře k výuce programového jazyka BASIC a k využití statistických metod ve společensko-

vědním výzkumu.

Ve SVI byl zpracován a obhájen cílový úkol "Zkvalitnění poskytování vědeckých informací v psychologických vědách. Problematika třídění a vypracování tezauru". Práce přináší soupis lexikálních jednotek z oblasti psychologie, které by se měly stát základem tezauru, jenž bude sloužit k indexování informačních pramenů. Pro pracovníky ústavu byly připravovány strojové rešerše, realizované prostřednictvím ZK z mezinárodních informačníchází; rovněž proběhly přípravné práce na tvorbě nové informační báze "Interpretační procesy". Nejasnou zatím zůstává otázka adekvátního přístrojového vybavení (podrobněji viz část XI této zprávy).

III. Realizace výsledků společenských věd a spolupráce se společenskou praxí

a) Pracovníky oddělení sociální psychologie byla provedena sociálně psychologická analýza na téma "Problémy začleňování mladých pracovníků do pracovních kolektivů" v ČKD, závody Tatra a Polovodiče. Dále byla zpracována studie "Současné požadavky na řídicí kádry" (P. Krejčím) pro kádrové oddělení ÚV KSČ. V oddělení sociální psychologie bylo též zpracováno stanovisko k materiálu ministerstva práce a sociálních věcí "Zpráva o stabilitě rodiny a manželském a předmanželském poradenství". Ve spolupráci s ÚML ÚV KSČ byla J. Linhartem zpracována stať o psychologických východiscích pro rozvoj tvořivosti mas. M. Sedlákovou ve spolupráci s dalšími dvěma autory byla zpracována a předána edičnímu středisku VÚVA práce "Působení vzhledu architektonických děl na člověka".

b) + c) Pokračovala spolupráce se všemi institucemi navázaná v předchozích letech. Podle plánu pokračovalo i plnění závazku ústavu k Pražské výzvě. Dále byla rozvíjena spolupráce s Linkou důvěry mládeže, připravující komplexní podpůrný a intervenční program pro učňovskou mládež. Rozšířila se spolupráce s Výzkumným ústavem kriminalistickým při Generální prokuratuře ČSSR a nově byla navázána spolupráce s Generální prokuraturou ČSR, kde vedoucí odd. sociální psychologie PsÚ ČSAV byl pověřen vytvořením základů koncepce psychologického výběru pracovníků GP do vedoucích funkcí (vyšetřovatelů, náměstků prokurátorů a prokurátorů). Tato spolupráce bude pokračovat i v příštím roce. Pracovníky oddělení MMBT byla provedena analýza dat týkajících se rozvoje průmyslových aglomerací v českých zemích pro pracovníky Ústavu čs. a světových dějin ČSAV. Ve spolupráci s Chemickou společností, Skupinou pro kontrolu jakosti ČSVTS a Čs. psychologickou společností byl uspořádán společný seminář k novým poznatkům o faktorové analýze. Pro Informační týdeník (1987, 6, 22) byla P. Krejčím a D. Vaničkou zpracována studie "Společenskovědní výzkum v ČSAV pro praxi", pro časopis Nová mysl (č. 10/1987) byla zpracována M. Kodým a A. Velehradským stať "Psychologické vědy při aktivi-

zaci lidského činitele" a pro časopis "Teorie socialismu" připravili tito autoři stať "Psychologické přístupy k urychlování sociálně ekonomického rozvoje socialistické společnosti" (publikováno v č. 4/1987). Kromě těchto hlavních výstupů spolupráce s různými oblastmi praxe byla publikována celá řada dalších, do různých oblastí společenské praxe směřujících výsledků v podobě statí, sdělení a referátů na seminářích a konferencích, atd.

d) Počet poskytovaných expertíz a konzultací se oproti předchozím obdobím zvýšil. Pro ÚML ÚV KSS byla zpracována stať o možnostech realizace zásad kádrové politiky, dále stať o metodách zvýšení kvality žurnalistického procesu - pro VÚ žurnalistiky při FŽ UK. Expertízy byly dále realizovány pro Ústav ekonomiky a řízení nevýrobní sféry UJEP v Brně (k problematice tvůrčího potenciálu člověka), pro organizaci INSEA (anketa o psychologických aspektech výtvarné výchovy) a pro Kulturní dům hl.m. Prahy (ke koncepci dlouhodobého rozvoje). Institutu výchovy vědeckých kádrů ČSAV byla poskytnuta konzultace (k posouzení výzkumného dotazníku), další konzultace byly poskytnuty ČVUT v souvislosti s psychologickou přípravou tvůrčí práce učitelů a studentů. Pro řadu institucí byla organizována praktická cvičení v metodách tvůrčí práce. K řešení úkolů resortního plánu výzkumu pro ÚÚŽZ (Ústřední ústav železničního zdravotnictví) byly rovněž poskytovány konzultace, pracovníky ústavu bylo zajišťováno i metodické vedení pedagogicko-psychologické poradny při ZO Čs. svazu žen. Konzultace byly poskytnuty rovněž ke zpracování dat o pracujících v radioaktivním prostředí klinice pracovního lékařství v Plzni, konzultace a demonstrace výpočetní techniky pro využití v tělesné výchově byla poskytnuta organizaci Sportpropag. Pokračovala též spolupráce se subkomisí pro společenské vědy zřízenou při Státní knihovně ČSR - SVI PsÚ ČSAV poskytne pro oblast psychologie klíčová slova, vypracovaná jako součást cílového úkolu. Dále byla s již tradičními partnerskými pracovišti rozvíjena metoda ASU včetně praktických aplikací.

e) Stručná konfrontace výsledků s aktuálními problémy rozvoje společnosti v soudobé etapě:

Výsledky reflektují výskyt nedostatků v systému vlivů na vývoj osobnosti (životní prostředí, škola a její působení, rodina, mimoškolní formy výchovy) a zároveň naznačují možnosti využití některých získaných výsledků (např. metody rozvoje tvořivosti, metoda měření morální zralosti osobnosti, metoda ASU, výzkum životních situací, atd.) ke zlepšení současného stavu.

f) Dosažené výsledky kritiky buržoazní ideologie a revizionismu jsou většinou součástí většiny dílčích výstupů (v implicitní podobě), speciálně je tato otázka řešena v rámci participace ústavu na řešení komplexního úkolu IX-57. Kromě toho byly zorganizovány dva semináře k této problematice, jeden s názvem "Psychologická válka imperialismu jako faktor negativního ovlivňování politického vědomí obyvatelstva ČSSR", další s názvem "Psychologie v třídně rozděleném světě" (viz též bod I této zprávy).

IV. Prognostické a koncepční podklady pro dlouhodobý výhled

Psychologický ústav ČSAV působí jako prognostické pracoviště pro psychologické vědy v ČSSR; v rámci této činnosti úzce spolupracuje s vědeckým kolegiem pedagogiky a psychologie a československými i zahraničními partnerskými společenskovědními pracovišti.

- a) podklady pro rozhodování o dalším zaměření a zabezpečení rozvoje příslušných vědních oborů

Kolektivem autorů byl zpracován materiál "Prognóza vývoje psychologie v období do r. 2010" pro psychologickou komisi vědeckého kolegia. Pro sekci psychologie práce Čs. psychologické společnosti byl připraven návrh dlouhodobého plánu rozvoje oboru psychologie práce (do roku 2000). J. Linhartem byla zpracována "Prognostická koncepce dalšího rozvoje věd o člověku a využití komplexního výzkumu člověka a jeho vědomí v socialistické společnosti". Dále bylo zpracováno stanovisko ústavu k materiálu "Prognóza vývoje vědy v SSR do r. 2010" a odesláno zpracovatelům a byla dohodnuta dlouhodobá koncepce výzkumu v rámci participace na společných výzkumných úkolech s některými zahraničními partnerskými pracovišti (např. s Psychologickým ústavem MAV v Budapešti) a zpracovány návrhy projektu nových zahraničních kooperací (např. s psychologickými pracovišti v Tbilisi a ve Varšavě).

- b) podklady k možnostem uplatnění výsledků vědy ve společenské praxi

V rámci expertízy pro Ústav ekonomiky a řízení nevýrobní sféry UJEP v Brně byla připravena koncepce potenciálů osobnosti s výhledem na jejich budoucí strukturu. Byla zpracována koncepce automatizované informační báze "Informační procesy" pro využití společenskovědními pracovišti v 8. a 9. pětiletce (viz též bod I této zprávy).

V. Rozbor a zhodnocení vědeckých styků se zahraničím

1) Spolupráce se zeměmi socialistického společenství

ad a) Nadále pokračovala spolupráce s pracovišti SSSR, NDR a MLR na základě plnění dohod. Rozšíření styků bylo navrženo na základě příprav dohod o spolupráci s Psychologickým ústavem Gruzínské AV a Psychologickým ústavem AV PLR ve Varšavě. Pokračovaly přípravy čs.-sovětského sympozia k problematice utváření socialistické osobnosti a vědomí a chování mládeže, které se bude konat v roce 1988. V rámci spolupráce s IP AN SSSR probíhala nově spolupráce na ověření (a populačním srovnání) metody vývoje vlastenectví a internacionálního porozumění u dětí (prof. Roščin). Ve spolupráci s AV BLR - Institutem filozofie - se připravuje téma "Metodologické základy matematického modelování psychologických a sociologických jevů".

ad b) Pokračovala nepřímá participace ústavu na plnění programu Interkosmos (prostřednictvím účasti na plnění úkolu ZČ SPZV) ve spolupráci s Fyziologickým ústavem ČSAV.

ad c) Do sovětského sborníku, který bude publikován v Moskvě v roce 1988, byly zaslány tři příspěvky k problematice využívání matematických metod a výpočetní techniky v psychologii. Dále byly realizovány konzultace ohledně možnosti převzetí vybraného softwaru pro ústavní počítač IBM PC XT z pracoviště v Budapešti.

ad d) V rámci kulturních dohod MŠ ČSR a MŠ SSSR s NIIOPP APN SSSR v Moskvě a s NIIP USSR v Kyjevě byly stanoveny kvóty vyslání a přijetí na 2 x 10 dnů pro obě strany ročně na dvě základní témata.

Bylo realizováno celkem 13 výjezdů do ZSS, vesměs v rámci plnění dohod, a 5 přijetí pracovníků ze ZSS. Celkově lze konstatovat, že plnění již uzavřených dohod i přípravy na uzavírání dohod nových uspokojivě pokračovaly.

2) Styky s nesocialistickými státy

ad a) Pokračovalo plnění podepsaných dohod, většinou však

pouze cestou korespondence a výměny materiálů. Nebyly realizovány žádné výjezdy do nesocialistických států; byli přijati dva pracovníci: dr. Saariluoma (Finsko) a dr. Grant (Velká Británie).

ad b) Všechny dohody uzavřené s pracovišti nesocialistických států jsou dosud ve stadiu plánů a jejich plná realizace v dalších letech je podmíněna jednak aktivním přístupem obou stran, ale zejména umožněním realizace alespoň některých výjezdů (i přijetí) v průběhu každého roku.

3) Spolupráce s mezinárodními vládními a nevládními organizacemi

ad a) Zhodnocení přínosu:

International Society for the Study of Behavioral Development (ISSBD) je tradiční kooperující organizací, s níž pokračovala spolupráce na přípravě mezinárodních akcí (III. Evropská konference v Budapešti, IV. Letní škola v NDR, Mezinárodní konference ve Finsku, atd.).

ad b) Přehled funkcí v těchto organizacích:

J. Kotásková - členka výboru ISSBD

J. Hlavsa - člen komise FENTO pro rozvoj tvůrčí činnosti

P. Blahuš - člen Psychometric Society

ad c) -

4) Vědecká setkání

a) v zahraničí:

1 pracovník ústavu se zúčastnil XXI. Interamerického kongresu psychologie v Havaně (29.6.-3.7.1987) a přednesl zde dva vyžádané referáty a dále VIII. mezinárodního kongresu logiky, metodologie a filozofie vědy v Moskvě (17.-22.8.1987) s 1 referátem (viz též bod I této zprávy).

b) v ČSSR:

PsÚ ČSAV zorganizoval uspořádání interdisciplinární konference s mezinárodní účastí "Interpretační procesy", která se konala ve dnech 1.-5.6.1987 v Praze (podrobněji viz bod I této

zprávy). Pracovníci ústavu se zúčastnili VIII. Generální konference Mezinárodní federace organizací společenských věd (6.-8.10.1987) a III. dialogu mírových a protiválečných sil NSR a ČSSR v Mariánských Lázních (20.-22.11.1987).

VI. Práce s kádry, výchova vědeckých pracovníků a spolupráce s vysokými školami

A. Práce s kádry a výchova vědeckých pracovníků

Kádrová práce ústavu vycházela ze stranických usnesení a pokynů Prezidia ČSAV a z Prováděcího plánu kádrového, personálního a sociálního rozvoje na rok 1987, který zabezpečoval realizaci úkolů Státního plánu základního výzkumu s důrazem na stěžejní směry a cílové projekty základního výzkumu. Vědecká činnost ústavu se rozvíjela v souladu se zpřesněnou koncepcí činnosti ústavu.

V současné době je kádrová struktura příznivá, a to jak z hlediska věkové skladby, tak z hlediska počtu vědeckých a odborných pracovníků. Všechny vedoucí funkce jsou obsazeny pracovníky s předepsaným kvalifikačním a kádrovým předpokladem. Na základě schválené zpřesněné koncepce činnosti PsÚ ČSAV je v ústavu 8 vedoucích funkcí. Na základě zpracovaného Plánu kádrového, personálního a sociálního rozvoje na 8. pětiletku v této oblasti zbývá dořešit obsazení vedoucího oddělení matematických metod a experimentálních technik. Funkci dosud vykonává doc. PhDr. P. Bláhuš, CSc., a to ve zkráceném vedlejších pracovním poměru. Tato záležitost měla být vyřešena konkursním řízením, ale vzhledem k finančním požadavkům ze strany vybraných účastníků nemohlo dojít dosud k realizaci. Obměna proto bude provedena z vlastních kádrových rezerv.

V současné době existuje v koncepci struktury ústavu 10 kádrových rezerv; z toho je 9 členů KSČ, 6 vědeckých pracovníků a 4 pracovníků s VŠ vzděláním. Z vybraných kádrových rezerv je 6 pracovníků do 35 let. V pohotových kádrových rezervách jsou ss. Khol, Hlavsa a s. Langová, kterým je již přes 50 let a v podstatě v KR by již neměli být zařazeni, ale přesto s nimi vedení ústavu i výbor ZO KSČ počítá, protože jde o velmi zkušené a vědecky erudované pracovníky se značným politickým přehledem. Závěrem k této otázce lze konstatovat, že k ponechání těchto pracovníků v KR vede především snaha o zajištění činnosti ústavu a úkolů SPZV v případě neplánované obměny.

Ostatní pracovníci zařazení v KR se ztotožňují se zpřesněnou koncepcí ústavu reflektující nové výzkumné tendence a směry vědecké činnosti, o čemž svědčí i podíl těchto pracovníků na plnění úkolů SPZV na základě upřesněné koncepce ústavu.

Nejperspektivnější z nich (ss. Krejčí a Kebza) byli navrženi k zařazení do KR pro potřebu nomenklatury ÚV KSČ.

V přípravě kádrových rezerv je počítáno s jejich perspektivním zapojením v rámci činnosti ústavu (zástupci ved. oddělení, event. vedoucí oddělení, a funkce vědeckého tajemníka), kde mají prokázat svoje schopnosti v řídicí činnosti. Vybraní pracovníci jsou zapojováni v různých komisích Vědeckého kolegia, výboru ČsPS a sekcích i v rámci redakčních rad a dalších institucích. Rovněž je plánována jejich politická příprava. To vše je zakotveno i v plánech osobního rozvoje.

V rámci ústavu jsou organizovány pro všechny vědecké a odborné pracovníky ústavu zhruba jedenkrát v měsíci odborné semináře, kde jednotlivci i pracovní týmy z řad pracovníků ústavu i hostů vystupují s odbornými referáty.

V uplynulém období proběhla v ústavu periodická atestace všech (tj. 17) vědeckých pracovníků. Závěry byly projednány na poradě vedení a v atestační komisi a ve výboru ZO KSČ. Se zpracovaným hodnocením a přijatými závěry budou pracovníci seznámeni v nejbližší době.

V sociální oblasti se vycházelo ze zpracované kolektivní smlouvy mezi vedením ústavu a ZV ROH a v rámci finančních možností bylo pracovníkům přispíváno na realizaci domácí i zahraniční rekreace a byly využívány prostředky na sportovní a zájmovou činnost. Stálým problémem zůstává zajištění závodního stravování, jež je substituováno možnostmi stravování v rámci provozoven RaJ v Praze 1.

V ústavu je k 31.12.1987 45 pracovníků, 5 interních aspirantů (z toho 1 na mateřské dovolené), 3 pracovníci ve studijních pobytech, 5 pomocných vědeckých sil a 15 externích vědeckých aspirantů. Z uvedeného počtu pracovníků je 17 vědeckých pracovníků, z toho 5 vedoucích vědeckých pracovníků, 3 s kva-

lificačním stupněm IIa a 8 IIb. Vědeckou hodnost DrSc. mají 3 pracovníci, 2 mají vědeckopedagogickou hodnost profesor a 3 docent.

Soustavná pozornost byla věnována oblasti vědecké výchovy a vzdělávání pracujících. V průběhu roku byli do interní vědecké aspirantury přijati 2 aspiranti, do externí vědecké aspirantury 5 pracovníků. Celkově působí v ústavu 8 školitelů, z nich 3 jsou DrSc. a 5 CSc. Všichni školitelé jsou plně využíváni v rámci působení ústavu jako školícího pracoviště. Z uvedeného počtu školitelů je 6 členů KSČ. Šest školitelů spadá do kategorie 50 - 60 let a dva jsou v kategorii nad 60 let. Průměrný věk školitelů je 57 let. Práci školitelů je ze strany vedení i výboru ZO KSČ věnována soustavná pozornost. Do studijních pobytů byli přijati 3 pracovníci a 5 vysokoškoláků pracuje v ústavu jako pomocné vědecké síly.

V roce 1987 vědeckou výchovu ukončili 2 pracovníci, z toho 1 v IVA, která byla přijata do funkce vědeckého asistenta. V uplynulém období úspěšně proběhly obhajoby 4 kandidátských disertačních prací (ss. Krejčí, Klusák, Mahlerová, Buchtová). Dále byly připraveny obhajoby dalších tří kandidátských prací (budou realizovány 25. a 26. ledna 1988) a obhajoby dvou doktorských disertací (budou realizovány v prvním čtvrtletí 1988). V nejbližším výhledu jsou též obhajoby dalších dvou kandidátských a doktorských prací.

Při zaměstnání studuje jeden pracovník vysokou školu.

V roce 1987 bylo s. doc. Velehradskému propůjčeno státní vyznamenání Za vynikající práci. V rámci ústavu byla oceněna dr. M. Sedláková, CSc. titulem Vzorový pracovník PsÚ ČSAV.

Vědecká soutěž mladých pracovníků nebyla v roce 1987 vzhledem k počtu event. účastníků a četným dalším aktuálním úkolům vyhlašována - bude se konat vždy jednou za dva roky, nyní v roce 1988.

Vědecká výchova ani studijní pobyty cizích státních příslušníků nebyly v hodnoceném období v ústavu realizovány.

B. Spolupráce s vysokými školami

a) V oblasti výzkumné činnosti pokračovala spolupráce především v oblasti plnění úkolů SPZV - pracovníci PsÚ ČSAV řeší dva dílčí úkoly (č. 2 a č. 3) v rámci HÚ IX-10-5, koordinovaném katedrou psychologie FF UK v Praze, naopak HÚ IX-6-4, koordinovaný ústavem, je v některých DÚ řešen i pracovníky vysokých škol (FF UK, PedF UK). V hodnoceném období byly připravovány průběžné oponentury těchto úkolů (viz též bod I této zprávy).

b) V oblasti výchovně vzdělávacího procesu se zúčastnilo v r. 1987 spolupráce s vysokými školami celkem šest vědeckých pracovníků ústavu. Jeden je členem vědecké rady fakulty, dva působí jako členové komise pro rigorózní řízení, čtyři jsou členy komise pro obhajoby kandidátských disertačních prací. Pět pracovníků působí jako učitelé činní ve výuce, šest pracovníků je spoluautory učebnic či učebních textů. Jeden pracovník ústavu zastává funkci externího vedoucího katedry.

V ústavu působí pět studentských vědeckých sil; většinou studují filozofickou fakultu UK, obor psychologie (včetně kombinací s dalšími obory) a obor knihovnictví a vědecké informace.

c) V oblasti činnosti ediční spolupracuje ústav s pracovníky vysokých škol při vydávání časopisu Čs. psychologie (pracovníci VŠ jsou členy redakční rady, autoři a recenzenti příspěvků). Pracovníci ústavu působí jako autoři učebních pomůcek (v roce 1987 např. vyšlo v SPN druhé doplněné a upravené vydání vysokoškolské učebnice "Základy obecné psychologie" J. Linharta a kolektivu).

d) Pokud jde o zřizování společných pracovišť, navázalo vedení ústavu spoluprací s Pedagogickou fakultou UK a katedrou psychologie UK ohledně možností využívání fakultních laboratoří pro ústavní výzkumy vzhledem k nedostatečným možnostem PsÚ ČSAV. Tradiční dohoda o spolupráci je podepsána s katedrou psychologie FF UK.

e) -

VII. Ediční činnost

1) Zhodnocení zaměření, rozsahu a úrovně publikační a ediční aktivity:

a) V oblasti knižních a jiných neperiodických publikací bylo v hodnoceném období vytvořeno celkem 12 původních vědeckých prací publikovaných v podobě monografií, příruček či sborníků.

b) V oblasti periodických publikací pokračovalo vydávání časopisu Čs. psychologie, Bulletinu Psychologického ústavu ČSAV. V rámci těchto periodik a v některých dalších odborných časopisech bylo publikováno dalších cca 70 vědeckých statí a 15 populárně vědeckých článků (podrobněji viz automatizovaná evidence vědeckých prací ČSAV). Publikační aktivitu ústavu lze celkově hodnotit jako vysokou.

2) Záměry a návrhy opatření:

Zvýšení podílu pracoviště na realizaci zásad aktivní ediční politiky ČSAV je determinováno do značné míry technickou vybaveností ústavu. Na základě dlouhodobého úsilí vedení ústavu o zlepšení technického zázemí by měl ústav v průběhu let 1988 - 1989 získat jak kvalitní kopírovací přístroj, tak vyhovující maloofsetové zařízení, což by podstatně zkvalitnilo a rozšířilo dosavadní ediční možnosti (např. v souvislosti s přípravou sborníků z mezinárodních vědeckých konferencí, prací redakce Čs. psychologie, agendy SPZV, vědecké výchovy, atd.).

VIII. Kulturněpolitická a vědeckopopularizační činnost

1) Přehled hlavních akcí:

Jednou z nejdůležitějších akcí vedení ústavu a odborové organizace PsÚ ČSAV bylo vytvoření skupiny aktivistů usilujících o ozdravení ovzduší a životního prostředí vůbec v Husově ulici, a to především omezením dopravního provozu v této části Prahy. Centrální část této skupiny vytvořili pracovníci PsÚ ČSAV, celého hnutí se však alespoň částečně zúčastnili zástupci všech organizací a institucí sídlících v Husově ulici. Na základě koordinovaného úsilí těchto aktivistů se podařilo ve spolupráci s příslušnými orgány NVP a SNB dosáhnout podstatné změny dopravního režimu vedoucí k zásadnímu zlepšení životního prostředí.

Při pořádání dalších, pravidelných kulturněpolitických akcí ústav spolupracoval jednak s družební školou v Burešově ulici, jednak s dalšími partnerskými institucemi (PÚ JAK ČSAV, atd.).

2) Psychologický ústav ČSAV i v roce 1987 usiloval o intenzivní popularizaci výsledků vědeckého poznání. Pracovníky ústavu bylo zpracováno cca 15 vědeckopopularizačních publikačních výstupů, nadále pokračovala v této oblasti i spolupráce s Čs. rozhlasem a Čs. televizí. Intenzivně pokračovala i spolupráce s Čs. mírovým výborem. Pracovníky ústavu byl zpracován a předstoupen příslušným orgánům návrh na založení nového populárně vědeckého časopisu pro společenské vědy. Kromě toho byly po dohodě s příslušnými orgány ÚP ČSAV vyhlášeny vedením ústavu tematické úkoly na zpracování námětů pro 2 vědeckopopulární filmy s rámcovým tématem "Přestavba začíná u člověka".

3) Formou přednášek, vedení kursů a seminářů i tvorbou podkladových publikací pokračovala též spolupráce s ČSVTS, Socialistickou akademií, ČÚV ČSTV a dalšími orgány a institucemi (např. Střeďočeskou galerií).

IX. Plnění racionalizačních úkolů

Všichni pracovníci ústavu pokračovali v různých pracích spojených s úpravami, adaptacemi a estetizací pracoviště. Nadále v ústavu pracovala komise pro komplexní socialistickou racionalizaci, zahrnující zástupce vedení ústavu i zástupce společenských organizací.

Pracovníky odd. MMET bylo vedení ústavu podáno několik návrhů na širší využívání výpočetní techniky k racionalizaci práce v ústavu. Pro potřeby Čs. psychologické společnosti při ČSAV pokračovalo zdokonalování a servis automatizovaného adresáře. Došlo i k odpovídajícímu dovybavení ústavu moderní výpočetní technikou (počítačem PC IBM XT a HP 110+, kromě toho - pro práci jednotlivých oddělení - ústav získal 2 počítače Sinclair, 1 počítač IQ 151 byl zapůjčen z FTVS), což umožňuje rozsáhlejší racionalizační zásahy do práce ústavu.

Ve SVI jsou vytvářeny předpoklady pro rozvoj automatizovaných informačníchází, nedořešena však je otázka adekvátní techniky (viz též body I. a XI. této zprávy).

X. Rozvoj pracovní iniciativy

Nejvýznamnější aktivitou v této oblasti za rok 1987 bylo vytvoření rozsáhlé skupiny aktivistů, jež dosáhla po řadě jednání výrazného úspěchu - zásadní změny dopravního režimu v Husově ulici, což přineslo podstatné zlepšení životního prostředí v této oblasti (viz též bod VIII. této zprávy).

Úsilí pracovníků dále směřovalo k plnění závazků týkajících se zlepšení a estetizace pracovního prostředí, jakož i některých závazků k publikační, přednáškové a konzultační činnosti pro různé instituce a hromadné sdělovací prostředky. Tyto závazky byly v průběhu roku 1987 úspěšně plněny.

Pracovní iniciativa byla též zaměřena na racionalizaci a vybavení pracoviště moderní výpočetní technikou - i toto úsilí bylo korunováno úspěchem v podobě nových počítačů PC IBM XT, HP 110+ a Sinclair (viz též bod IX. této zprávy).

Stejně jako v předchozích letech byla i v roce 1987 uspořádána pod patronací ZO SSM brigáda na pomoc lesnímu hospodářství v Srní na Šumavě. Představitelé lesní správy ocenili pomoc mladých pracovníků ústavu děkovným dopisem.

Podíl osobní zainteresovanosti a aktivního úsilí o plnění úkolů byl i v roce 1987 oceněn v podmínkách ústavu udělením titulu "Vzorný pracovník PsÚ ČSAV". Za rok 1987 získala na základě návrhů vedení ústavu a zástupců odborové organizace s. PhDr. Miluše Sedláková, CSc., pracovnice oddělení obecné psychologie.

XI. Zásadní otázky kádrového, materiálně technického a finančního zabezpečení

Přes pokrok v některých úsecích této oblasti (zvl. získání moderní výpočetní techniky - viz body IX. a X. této zprávy) zde zůstává i nadále řada problémů. Hlavním z nich je pokračující nedostatek vhodných prostor (prostory v Bělohorské ulici, jež měl ústav získat, nebyly dosud ústavu přiděleny) a s ním související potíže plynoucí z faktu, že ústav nemá vlastní laboratoř. Základní podmínky pro práci ústavu v Husově ulici sice byly po přestěhování v roce 1983/1984 vytvořeny, ale za stávajících prostorových podmínek nelze vyřešit problémy související s dislokací jednotlivých oddělení ústavu, znovuvybudováním laboratoře a dovybavením ústavu reprografickou technikou (tu by měl ústav získat v roce 1988 a 1989) a tak hrozí nebezpečí, že obtížně získávanou a nákladnou techniku nebude možno adekvátně využít vzhledem ke stísněným prostorovým podmínkám.

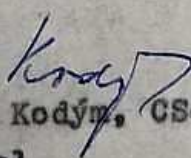
V rámci úsilí o dovybudování ústavu výpočetní technikou byla učiněna v závěru roku 1987 předběžná dohoda se Střediskem výpočetní techniky ČSAV o převodu dvou programovatelných terminálů Consul 2714 pro potřeby SVI PsÚ ČSAV, kde by tyto přístroje sloužily k zajištění automatizovaných informačních bází. Protože však po konzultaci s pracovníky ZK a technického odboru ÚP ČSAV bylo zjištěno, že se jedná o morálně i technicky zastaralé, v podmínkách ČSAV neperspektivní a se stávající i plánovanou technikou inkompatibilní a v provozu značně nespolehlivé přístroje, zůstává otázka technického zajištění činnosti SVI v oblasti automatizovaných informačních bází dosud otevřená; vedení ústavu bude na základě doporučení kompetentních pracovníků ÚP ČSAV usilovat o získání modernější, spolehlivější a perspektivnější techniky.

V průběhu roku 1987 došlo též bohužel k dalšímu zhoršení vybavení ústavu telefonními linkami. Již dosavadní situace byla zcela neuspokojivá (vedení ústavu neúspěšně koresponduje v této záležitosti se Správou telekomunikací od února 1985), avšak v průběhu září 1987 došlo k dalšímu podstatnému zhoršení situace, neboť na základě zákroku hospodářské správy ÚPS ČSAV,

spravující telefonní ústřednu, byly bez jakéhokoli předchozího jednání či upozornění odpojeny všechny linky umožňující meziměstské telefonní spojení nejen všem pracovníkům ústavu, ale i vedoucím oddělení, vědeckému tajemníkovi, zástupci ředitele, sekretariátu ředitele a dokonce i řediteli ústavu, což je pravděpodobně ojedinělý případ v celé ČSAV. Z hlediska nutnosti plnění náročných úkolů ústavu, koordinační i řešitelské činnosti v rámci SPZV, úkolů školícího pracoviště, prognostického pracoviště, úkolů vyplývajících z vydávání časopisu Čs. psychologie a plnění dohod o mezinárodní vědecké spolupráci je tato situace nadále neúnosná, neboť jediná dosud zbývající přímá linka v rámci celého objektu ústavu v Husově ulici je umístěna v pracovním oddělení psychologie osobnosti a alespoň její přemístění do pracovny ředitele či do sekretariátu je již od února 1985 marně na správě telekomunikací požadováno. Celá záležitost byla dne 5.10.1987 písemně přednesena v souladu s interní normou ČSAV č. 7/1987 řediteli ÚP ČSAV s naléhavou žádostí o pomoc.

V oblasti finančního zabezpečení se v hodnoceném období nevyskytly výraznější problémy.

Celkově lze konstatovat, že realizace zpřesněné koncepce vědeckovýzkumné činnosti ústavu přinesla v průběhu roku 1987 očekávané výsledky, zvláště pokud jde o zkvalitnění průběhu i výstupů vědeckovýzkumné činnosti ústavu a další přiblížení výstupů požadavkům praxe, a to i přes výše uvedené nedostatky.

Prof. PhDr. M. Kodým, CSc.
ředitel

Vyhotovil:
PhDr. Vladimír Kebza
vědecký tajemník PsÚ